

ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อน เพื่อการพัฒนที่ยั่งยืน

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร (คนท.)

ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศ. เสน่ห์ จามริก

จัดทำโดย

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร (คนท.)

สนับสนุนโดย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

ชุด การส่งเสริมความรู้ด้านฐานทรัพยากรเขตร้อน
เล่มที่ 1 พิมพ์ครั้งแรก: กรกฎาคม 2546 จำนวน 1,000 เล่ม

จัดทำโดย โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
 422 ชั้น 4 ตึก ปปง. ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
 กรุงเทพฯ 10330 โทร./โทรสาร 0-2215-2883-5
 e-mail: strb@nhrc.or.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
เสน่ห์ จามริก. ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อนเพื่อการพัฒนาที่
ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐาน
ทรัพยากร, 2546. 28 หน้า.

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน I. ชื่อเรื่อง

Call No. : 09 235 J5 ค 898 2546 ค.1

Accession No. : # 3132

Dated : 11 พฤษภาคม 2556

Price : 50. -

สนับสนุนโดย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คำนำ

ในอนาคตอันใกล้ ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นปัญหาที่มีความแหลมคมยิ่ง โดยเฉพาะภายใต้ “นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน” ที่รัฐบาลกำลังมุ่งผลักดันให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจัง ปัญหาของนโยบายนี้น่าจะมีอยู่สองระดับด้วยกัน

ในระดับนโยบาย สิ่งที่จะต้องหาคำตอบก่อนการนำนโยบายนี้ไปใช้อย่างจริงจังก็คือ ความมุ่งหมายที่แท้จริงของการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนคืออะไร รัฐต้องการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวางใช่หรือไม่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทุกรูปแบบ นับตั้งแต่การขาย เก็บ รวบรวม ตลอดจนการนำไปใช้เป็นทุนเป็นสินทรัพย์เพื่อประกอบกิจการ จะส่งผลดีผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติของไทยอย่างไร อะไรจะรับประกันว่านโยบายเช่นนี้คือหนทางไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจะถูกใช้เพื่อสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์รักษาให้คงอยู่เพื่อลูกหลานไทยต่อไป

ในระดับที่สองคือระดับปฏิบัติการ มีปัญหาว่าการนำสิทธิในทรัพยากรไปแปลงเป็นทุน (Capital) นั้นจะมีวิธีดำเนินการ

อย่างไร เพราะการประเมินมูลค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่อาจกระทำ ด้วยการตีมูลค่าปัจจุบันของสิ่งนั้นเท่านั้น หากแต่รวมถึงการ คำนวณมูลค่าในอนาคตของสิ่งที่ จะทำการประเมินด้วย นอกจากนี้ ก็ยังมีประเด็นเกี่ยวกับความเป็นธรรมของการประเมิน เน้นอน ว่าแหล่งทุนและสถาบันการเงินจะไม่ประสงค์ให้ทรัพยากรที่ถูก ประเมินมีมูลค่าสูงเกินไป เพราะการให้มูลค่าสูงย่อมนำมาซึ่งการ เพิ่มความเสี่ยงของการใช้ทรัพยากรเป็นหลักทรัพยหลักประกัน ใครจะเป็นผู้รับรองว่า การเจรจาต่อรองทำธุรกรรมแปลงสินทรัพย์ เป็นทุนระหว่างชาวบ้านกับสถาบันการเงิน จะดำเนินไปอย่างเป็น ธรรมบนพื้นฐานของการมีอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกัน

งานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์จำนวนมากพยายาม อธิบาย ถึง การ ประเมิน คุณ ค่ำ ทาง เศรษฐกิจ ของ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่งานเหล่านั้นก็มีจุดอ่อนและอาจถูกโต้แย้ง ได้ ข้อวิพากษ์ประการสำคัญของการตีมูลค่าทรัพยากรได้แก่การ ไม่ใช้ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เข้ามาร่วมประเมิน

ศาสตราจารย์เสนห์ จามริก เป็นนักวิชาการไทยคนแรกที่ใช้คำว่า “ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อน” เพื่ออธิบายความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หาก ทรัพยากรธรรมชาติ (รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น) เป็นสิ่งที่มีค่าแต่เฉพาะในทางเศรษฐกิจ ความยุ่ง

ยากของปัญหาและความซับซ้อนของการจัดการก็คงจะมีไม่มากเท่าใดนัก แต่เมื่อทรัพยากรธรรมชาติมิได้มีมิติเศรษฐศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่น ความเป็นอัตลักษณ์ และเป็นวัฒนธรรมชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในฐานะที่เป็น “ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อน” จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายความสามารถในการกำหนดนโยบายของรัฐเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นกลไกในการนำพาประเทศชาติให้ก้าวไปข้างหน้าตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

ฐานทรัพยากรป่าเขตร้อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเด็นที่อยากนำเสนอในที่นี้คือเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมี 2 – 3 ประเด็นที่อยากจะกล่าวถึง คือ

ประเด็นแรก คือเรื่อง “Capacity building” และทำอย่างไรที่จะเรียนรู้จากผลประโยชน์ และนำเอาผลประโยชน์ของเราออกไปในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ที่ผ่านมาในการที่เราจะไปเจรจาในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เรามักจะอยู่ในฐานะตั้งรับอยู่เสมอ ผมพยายามที่จะหยุดความเคยชินที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผมฟัง ดร.สิदानนท์ เจริญพิพัฒน์ ได้เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เป็นสิ่งที่พูดง่ายแต่ทำยาก เพราะกระบวนทัศน์ฝังรากอยู่ในสมองและจิตสำนึกของเรา เราจึงต้องจุดประกายให้ร่วมกันตระหนักในจุดนี้

ผมไม่อยากให้มอง Paradigm shift ในเชิงตั้งรับ ในเชิงบ่นว่าเสียเปรียบอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ผมอยากเสนอ Paradigm shift ในแง่ที่ว่าให้มองไปข้างหน้า มองอย่างสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น จึงอยากให้เราร่วมกันคิด มองข้ามสิ่งที่พูดกันมาแต่ใน

WSSD ที่ Johannesburg ผมคิดว่าสิ่งที่เราคิดกันเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนก็ดี หรือแนวทางที่เป็นข้อเสนอเพื่อให้มีการจัดความยากจนก็ดี สิ่งเหล่านี้เป็นการนำเสนอจากกลุ่มประเทศของผู้ที่มีอำนาจมากกว่า เพราะฉะนั้นถ้าเราไปมองแต่จัดความยากจน หรือการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเชิงลบ หรือยั่งยืนในแง่ที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้อยู่ไปชั่วลูกชั่วหลานเท่านั้น หรือจัดปัญหาความยากจนแต่เพียงแก้ไขปัญหาที่เราเห็นว่าเป็นความทุกข์ยากของประชาชน ซึ่งเป็นการมองในเชิงแก้ไขปัญหา แต่ไม่ได้มีการเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจแต่ประการใด

ประเด็นที่อยากจะเสนอคือ เราน่าจะมองในเชิงเศรษฐกิจการเมืองไทยนั้นอยู่ในฐานะนี้ มีต้นทุนเพียงพอสมควรที่จะมีบทบาทในการแก้โครงสร้างสัมพันธภาพของอำนาจที่เป็นอยู่ เป็นปมที่จะนำเสนอเพื่อที่จะทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนก็ดี การจัดความยากจนก็ดี นำไปสู่การที่เราจะพัฒนาขีดความสามารถ

ผมอยาคนำเสนอใน 2 ประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือ ข้อที่ฟังต้องพิจารณาบททวนบางประการ ผมอยากให้เราบททวนทำความเข้าใจักตนเองพอสมควร ประเด็นที่สองคือ ในฐานะต้นทุนและศักยภาพที่เรามีอยู่นั้น ทิศทางของประเทศไทยควรเป็นอย่างไร โดยเฉพาะมองจากแง่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม

ประเด็นแรก ข้อที่ฟังต้องพิจารณาบททวนเบื้องต้นมีอยู่สามประการ ประการแรก ถ้าเราต้องการพูดถึง Paradigm shift จริงๆ เราคงต้องวิพากษ์และทบทวนองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่น ของประเทศไทย การทบทวนองค์ความรู้ตรงนั้นเผชิญเมื่อไม่นานมานี้ หนังสือพิมพ์หลายฉบับลงข่าวเรื่องที่ท่านนายกรัฐมนตรีกำลังเชิญนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญจากเปรู คือ **ศาสตราจารย์ Hernando De Soto** มาพูดที่ประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นการทบทวนที่สำคัญอย่างยิ่ง

สิ่งที่ Dr. Hernando De Soto พูดนั้น ได้มีการพูดกันมานาน 15 ปีแล้ว ซึ่งตอนนั้นนักเศรษฐศาสตร์ลาตินอเมริกาเริ่มพูดถึงความสำคัญของเศรษฐกิจในภาคไม่เป็นทางการ (Informal Sector) ในการประชุมสัมมนาของสภาพัฒน์ฯ จำได้ว่าเมื่อ 15 ปีก่อนที่พัทยา ผมเคยถาม ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ ว่าในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ลาตินอเมริกาได้ให้ความสนใจกับเศรษฐกิจภาค Informal sector ซึ่งเป็นภาคที่ทำรายได้ 30 – 60 % ของ GDP ผมถามว่านักเศรษฐศาสตร์ไทยให้ความสนใจกับ Informal sector หรือไม่ ซึ่งคำตอบที่ได้รับคือ นักเศรษฐศาสตร์ไทยยังไม่ได้จับเรื่องนี้มาศึกษาอย่างจริงจัง

ในวันนี้เราก็ได้เชิญ Hernando De Soto มาพูด ผมเข้าใจว่าแสดงว่าในขณะนี้นักเศรษฐศาสตร์ไทยยังไม่ได้จับเรื่อง

Informal sector ขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญ ตรงนี้เป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งที่ ดร.สิดานนท์ เรียกว่า Paradigm shift หากเราวาดสายตาจาก Formal Sector ก็จะทราบว่าใน Formal sector ก็เป็นเพียงภาคเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์สนองต่อเศรษฐกิจโลก เป็นภาคเศรษฐกิจที่ถูกกำกับจากศูนย์อำนาจของเศรษฐกิจโลก แต่ว่าองค์ความรู้ที่มองไปที่ Informal sector เป็นการขยายภาพของเศรษฐกิจออกไปอย่างทั่วถึง ถึงภาคที่เป็น Informal sector ผมเชื่อว่าสิ่งที่ Hernando De Soto จะพูดถึงก็คงจะเน้นในเรื่องนี้ ซึ่งตรงกับในหนังสือที่ท่านเขียนมาใหม่เมื่อ 2 – 3 ปีที่ผ่านมา

สิ่งที่ควรทำเป็นประการแรกคือ ต้องทบทวน “**หลักความคิดเรื่องเศรษฐกิจเศรษฐกิจศาสตร์สำหรับประเทศกำลังพัฒนา**” โดยเฉพาะหลักความคิดว่าด้วยทุน (Capital)

ในระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน ทุนคือเงิน ซึ่งเงินนั้นกำลังเป็นอาวุธที่หมุนเวียนแผ่ขยายอำนาจการควบคุมและครอบงำศูนย์อำนาจเศรษฐกิจโลก อย่างที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ (Globalisation) เพราะฉะนั้นความหมายของการปรับองค์ความรู้หรือทบทวนองค์ความรู้จากที่เป็นอยู่ที่เน้นเฉพาะ Formal Sector ไปสู่ Informal Sector จึงหมายถึงการปรับองค์ความรู้ที่เราตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมการเรียนรู้ตะวันตก ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ทำให้ประเทศไทย รวมทั้งเศรษฐกิจการเมืองไทยต้องตก

อยู่ในภาวะจำยอมของศูนย์อำนาจ ไปสู่องค์ความรู้ของเศรษฐกิจ และเศรษฐศาสตร์ที่เป็นอิสระ ตรงนี้เป็นจุดที่สำคัญอย่างยิ่ง

เพราะฉะนั้นคำว่าทุนที่แปลงออกมาเป็นตัวเงิน จึงเป็นเพียงผล ไม่ใช่เหตุ การที่มองทุนเป็นเพียงตัวเงินนั้น เป็นพิษภัยที่ทำให้เราต้องตกเป็นเบี้ยล่างอยู่ตลอดเวลา ผมจึงเสนอในทำนองเดียวกับที่ Fernando De Soto พูดถึง Informal sector แต่ผมขอขยายความออกไปอีกหน่อยว่า ทุนในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรเขตร้อน ซึ่งผมจะขยายความในตอนหลัง

การที่เราจะมีต้นทุนธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ไม่ได้มีความหมายเฉพาะการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น ซึ่งถ้าเรามองธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นต้นทุนแล้ว เราอาจมองไปในแง่ที่เป็นฐานการพัฒนาที่จะสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศโดยส่วนรวมด้วย ไม่ใช่เพียงมองว่าเป็นการอนุรักษ์หรือการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเชิงลบหรือตั้งรับเท่านั้น แต่อาจจะจัดการหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทั้งอย่างยั่งยืน และในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดโอกาสที่จะสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศด้วยในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ต้องทบทวนประการแรกคือ การปรับ

เปลี่ยนองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์เสียใหม่ อันนี้เป็นข้อที่ต้องทบทวนในประการแรก

ประการที่สอง การทบทวนสิ่งที่ผมเรียนมาแล้วคือ “ทุน” เราต้องตระหนักว่าฐานของเราอยู่ที่ธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอีกประการ ซึ่งผมขอใช้คำว่า “**คุณค่ามนุษย์**” ในช่วงที่เราเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อเราพูดถึงมนุษย์เราใช้คำว่าทรัพยากรมนุษย์ การที่เรามองมนุษย์เป็นทรัพยากรนั้นเป็นการตีค่ามนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือในการเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตเท่านั้น มนุษย์เป็นเครื่องมือในฐานะเดียวกับ “ทรัพยากร” ดังนั้นผมขอใช้คำว่าคุณค่ามนุษย์แทน

ในภาษาสิทธิมนุษยชน เราพูดถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผมอยากจะเรียนว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ดีและคุณค่ามนุษย์ก็ดี มิใช่เป็นเพียงหน้าตา รูปร่างทางกายของมนุษย์เท่านั้น เช่นที่นักปราชญ์ชาวอังกฤษ จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) เคยเปรียบเทียบไว้ว่า มนุษย์มิใช่เครื่องจักรกลที่เราสร้างขึ้นแล้วกำหนดให้ทำในสิ่งที่เราต้องการ ซึ่งคำว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างนั้น เป็นการจำกัดกำลังคนเข้าสู่ตำแหน่งงานต่างๆ ตามเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการเติบโตของรายได้ประชาชาติ แต่คุณค่ามนุษย์เป็นมากกว่านั้น มิลล์เปรียบเทียบ

เหมือนต้นไม้ที่จะต้องเติบโตแตกกิ่งก้านออกไปตามพลังภายใน มนุษย์มีพลังมีศักยภาพและมีจิตสำนึก ปัญหาภายในที่จะเติบโตออกไป ซึ่งตรงกับสิ่งที่สหประชาชาติเรียกว่า สิทธิในการพัฒนา นี่คือการสำคัญในความหมายของสิ่งที่เราเรียกว่า สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนในการนิยามในส่วนของคุณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งผมมีส่วนเกี่ยวข้องในขณะนี้ เรานิยามสิทธิมนุษยชนไม่ใช่ในแง่ที่เรียกร้องเพื่อประโยชน์ส่วนตน แต่ในสิทธินั้นจะต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบเสมอ โดยสวามิภักดิ์เป็นสิทธิที่แต่ละคนจะเติบโตแล้วพัฒนาตนเอง แนวความคิดของปราชญ์ชาวอังกฤษนี้ได้สอดคล้องกับแนวทางพุทธศาสนา ดังที่พระธรรมปิฎกท่านใช้คำว่าหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ สิทธิหรือความอิสระที่จะเรียนรู้เพื่อบรรลุธรรมสูงสุด เพราะฉะนั้นค่าของความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง มนุษย์มิได้เป็นเพียงทรัพยากรที่เราจะปั้นปรุ้งแต่งให้เดินไปในแนวทางที่กำหนดให้ แต่เราจะต้องให้สิทธิที่เขาจะได้เติบโตและพัฒนาตนเองต่อไป

ผมไปทำงานที่บรู๊รีย์ 3 ปี ผมได้จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เชิญก้านันวิรัตน์ ที่ทำราช บรู๊รีย์ซึ่งเชี่ยวชาญเรื่องออมทรัพย์ ซึ่งเรื่อง Good Governance เป็นสิ่งสำคัญในระบบออม

ทรัพย์สิน ท่านกำหนดนิรุตน์ เริ่มนิยามว่าทุนที่แท้จริงคือคนกับแผ่นดิน ตัวเรากับแผ่นดินนี้แหละครับ นี่คืออัจฉริยะของปราชญ์ชาวบ้านที่ มองความหมายของทุนแตกต่างโดยสิ้นเชิงจากนักเศรษฐศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีกระบวนทัศน์ที่เรียนรู้ลอกเลียนแบบจาก ภายนอก มากกว่าที่จะมองออกไปจากความเป็นจริงภายใน

ท่านนายกรัฐมนตรีทักษิณฯ พูดถึงว่าเราจะต้องแปลง สิทธิให้เป็นทุน ซึ่งหมายความว่า ถ้ามองจากแง่ธุรกิจหมายถึง การแปลงทรัพย์สินซึ่งก็คือสิทธิในทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน เป็นต้น อย่างที่ Hernando เคยพูดว่าหมายถึง สิ่งที่บ้านเคยมีสิทธิ อย่างไม่เป็นทางการ ถ้ารัฐจัดให้เป็นสิทธิที่เป็นทางการ สิทธิทรัพย์สิน เหล่านี้ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับ ประเทศโดยรวมได้

ผมขอขยายความว่าถ้ามองจากแง่ของค่าความเป็น มนุษย์ สิทธิเสรีภาพที่คนเราจะเติบโตและพัฒนาตนเองนั้น การ แปลงสิทธินอกจากจะเป็นเรื่องของการแปลงสิทธิที่ไม่เป็น ทางการไปสู่ที่เป็นทางการ และรับรองโดยกฎหมายแล้ว โดย สาระการแปลงสิทธิก็คือ การแปลงคุณค่าและศักยภาพในการ พัฒนาตนเอง สิทธิในการพัฒนา (Right to Development) ไปสู่ ศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศโดยรวม คุณ ค่าความเป็นมนุษย์ตรงนี้มีควมสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่สิทธิ

โอกาสในการเรียนรู้ ท่านทั้งหลายลองจินตนาการดูว่า ถ้าคนไทย
ทุกระดับในสังคม สามารถมีโอกาสที่จะใช้ศักยภาพของตนเอง ก็
จะทำให้สังคมไทยก้าวจากสังคมที่เป็นอยู่ไปสู่ “สังคมความรู้”
(Knowledge-based society) แต่เวลาที่เรารู้ถึงคำว่า สังคม
ฐานความรู้ เราไม่เคยตั้งคำถามว่าความรู้ที่เป็นฐานของสังคมนั้น
คือความรู้อะไร ในการปฏิรูปการศึกษา เราพูดเราใช้คำนั้นมากมาย
ว่าเราจะสร้าง Knowledge-based society แต่เราไม่เคยตั้งคำ
ถามว่าความรู้ที่ว่านั้นคือความรู้อะไร ?

คำถามนี้นำไปสู่ข้อที่ต้องทบทวนประการสุดท้ายคือ
“สังคมความรู้” ความรู้ในที่นี้คือ ความรู้ที่เราจะต้องเรียนรู้เพื่อรู้
จักตนเอง เรียนรู้อัตลักษณ์ของตนเองกับสภาพแวดล้อม ตนเอง
ในสภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรมที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้น
การรู้จักตนเองนี้มีหลายประการด้วยกัน แต่จะขอยกมาประการ
เดียว ซึ่งสำคัญที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ ก่อนอื่นเราต้องรู้
จักสังคมไทยในฐานะที่เป็นสังคมภูมิภาครฐานทรัพยากรเขตร้อน
ของโลก ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เมื่อเรารู้ถึงทรัพยากร เรา
พูดถึงสิ่งแวดล้อม เราพูดถึงทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่พยายาม
ตระหนักลงไปว่า จริงๆ แล้วเรามีชุมทรัพยากรในเชิงคุณภาพชีวิต
และศักยภาพในการพัฒนาที่สำคัญยิ่ง เมื่อเรามองข้ามความ
สำคัญในเรื่องนี้ เป็นผลให้ทรัพยากรอันมีค่าของเราตกเป็นเป้า

หมายของการช่วงชิง ตกเป็นเป้าหมายของการครอบครอง ดังกรณี “ข้อตกลงไทย - สหรัฐอเมริกาว่าด้วยกองทุนวิจัยป่าเขตร้อน” ซึ่งมีสาระในการให้สิทธิสหรัฐอเมริกาในการเข้ามาทำการวิจัย สำรวจป่าเขตร้อนโดยแลกเปลี่ยนกับหนี้สินเพียงไม่กี่ร้อยล้านบาท และในขณะเดียวกันในส่วนของนักวิชาการสวนราชการก็ดี ก็มีแนวโน้มที่จะจำนนต่อการกดดันนี้ด้วย ผมคิดว่าเราจะต้องสลัดตนเองออกจากองค์ความรู้ที่ทำให้เราต้องตกเป็นเบี้ยล่างอยู่ตลอดเวลา มาสู่องค์ความรู้ที่เป็นอิสระ คือการที่จะรู้จักตนเองในฐานะที่เป็นสังคมฐานทรัพยากรป่าเขตร้อน ความสำคัญของป่าเขตร้อนก็คือว่า ในเชิงปริมาณเป็นเพียงเนื้อที่ไม่ถึงร้อยละ 7 ของพื้นที่โลก แต่ในเชิงคุณภาพเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพกว่า 60 %

ด้วยเหตุที่เราอยู่ในภูมิภาคเขตร้อน เราจึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ จุลินทรีย์ ฯลฯ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการผลิตอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่างๆ มากมาย มหาอำนาจในเขตอื่นๆ จึงพยายามเข้ามาจับจองครอบครองทรัพยากรเหล่านี้ ซึ่งเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่สมัยอาณานิคม พอมาถึงสมัยนี้ มีเรื่องสิทธิในทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ยิ่งทำให้ปัญหาการช่วงชิงความหลากหลายทางชีวภาพมีความเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น

SD
235
.T5
ก 898
2546
e1

ความตระหนักกับรู้ว่าประเทศไทยต้องอยู่เป็นฐานทรัพยากรเขตร้อนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ในขณะนี้เรามีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ 2540 ซึ่งมักจะเรียกว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน แต่ผมถนัดที่จะเรียกว่ารัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการปฏิรูปในเชิงความคิดมากมายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของทรัพยากรเขตร้อน อย่างน้อยที่สุดผมเห็นถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญ 3 มาตราด้วยกัน คือ

มาตรา 46 พุทธถึงสิทธิชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ จาริต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการจัดการทรัพยากร

มาตรา 56 พุทธถึงสิทธิของบุคคลและชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากร โดยได้เน้นคำว่าความหลากหลายทางชีวภาพ

มาตรา 79 พุทธถึงภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

รัฐธรรมนูญทั้งสามมาตรานี้ ผมอยากจะเรียกว่าเป็นฐานต้นทุนของการเรียนรู้ที่เราจะรู้จักตนเอง เพราะฉะนั้นการแปลงสิทธิให้เป็นทุน อย่างที่ท่านนายกรัฐมนตรีย้ำบ่อยๆ ก็ต้องแปลว่าเป็นการแปลงสิทธิชุมชนที่รับรองไว้ในมาตรา 46 ให้เป็นทุนที่จะ

นำไปสู่ศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับที่ผมได้พูดไว้ในประการแรกว่า เราจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เราต้องแปรเปลี่ยนสิทธิต่างๆ ที่ชาวบ้านมี ให้เป็นสิทธิของชุมชน สิทธิชุมชนที่ประชาชนจะสามารถมีวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอด แต่ผมไม่ได้มองเพียงแค่นั้น ผมมองว่าสิทธิอันนี้เป็นสิทธิที่เราสามารถจะส่งเสริมให้เกิดศักยภาพและขีดความสามารถ ดังที่ท่านนายกรัฐมนตรีพูดเน้นอยู่บ่อยๆ คำว่า Capacity building ให้เป็นการสร้างขีดความสามารถที่จะจัดการทรัพยากร ซึ่งนอกจากเพื่อความยั่งยืนในเชิงอนุรักษ์แล้ว ต้องยั่งยืนในเชิงที่จะพัฒนาไปสู่การเพิ่มมูลค่า สร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและประเทศชาติโดยส่วนรวม เพราะฉะนั้นเรื่องสิทธิชุมชนนั้นจึงไม่ใช่เรื่อง Passive แต่เป็นเรื่องที่เราต้องนำมาใช้ให้เป็น Proactive เพื่อให้เป็นแนวการพัฒนาที่เราจะสามารถเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างแท้จริง

เมื่อพูดถึงกระแสโลกาภิวัตน์ เรายังจะพูดถึงโลกาภิวัตน์ในเชิงขบขัน และมักจะพูดกันอยู่เรื่อยๆ ว่าโลกาภิวัตน์มีทั้งข้อดีและข้อเสีย เพราะฉะนั้นเราก็ต้องยอมเสียบ้างเพื่อที่จะได้อะไร แต่ที่จริงแล้วไม่ใช่อย่างนั้น ผมคิดว่ามันมีความแตกต่างกันอยู่ในเชิงความคิด

การเผชิญกับโลกาภิวัตน์ภายใต้กระแส “Monoculture” คือภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์แบบที่ต้องการให้ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกอยู่ในวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ซึ่งผมเรียกว่าเป็น “กระแสโลกาภิวัตน์แบบอำนาจนิยม” แต่เราต้องเผชิญโลกาภิวัตน์แบบนี้อย่างมีสติ คือไม่ใช่หนี ไม่ใช่ปิดประเทศ และก็ไม่ใช่ยอมจำนนด้วย แต่ต้องเผชิญอย่างชนิดที่ว่า เราสามารถจะพัฒนาขีดความสามารถเพื่อปรับเปลี่ยนปฏิรูปโลกาภิวัตน์ให้พ้นจากระแสอำนาจนิยมที่จะเอาวัฒนธรรมเดียวมาครอบคลุมทั่วโลก ให้เป็นโลกาภิวัตน์ที่เป็นวัฒนธรรมแบบพหุนิยม

ผมคิดว่าสังคมและเศรษฐกิจการเมืองไทยนั้นมีความสามารถเพียงพอที่จะสร้างเสริมทำให้โลกาภิวัตน์ปฏิรูปจากกระแสอำนาจนิยมมาสู่กระแสประชาธิปไตย และมีความหลากหลายในกรอบของโลกาภิวัตน์ด้วยได้

นี่เป็นข้อสังเกตเบื้องต้นที่เราต้องทบทวนสามประการด้วยกัน ซึ่งจะนำไปสู่ประเด็นที่สอง

ประเด็นที่สอง ทิศทางประเทศไทยคืออะไร ผมคิดว่าทิศทางของประเทศไทยนั้น ผมได้แยกประเด็นเป็นข้อเพื่อความรู้บริบท ยกประเด็นเพื่อให้ท่านได้อภิปรายหรือได้พิจารณาศึกษากันต่อไป ทิศทางของประเทศไทยจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่

การปฏิรูปในทิศทางที่เป็นอิสระ และเอื้อประโยชน์ต่อโลกาภิวัตน์

ประเด็นแรก ทิศทางของประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องมีการแสวงหา คิดค้นแนวทางเศรษฐกิจการเมือง และชุดองค์ความรู้ เศรษฐศาสตร์ใหม่ที่เป็นของตนเอง เป็นความรู้เพื่อปลดปล่อยให้สังคมไทยเป็นอิสระ ไม่ใช่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นแบบแผนของการจำยอมอย่างที่เป็นอยู่ ตัวนี้เป็น Paradigm หรือกระบวนทัศน์ที่มีความสำคัญ ผมถึงเรียนให้ทราบในตอนต้นว่าพูดง่าย แต่ทำยากมาก เพราะว่ามันฝังอยู่ในสมองของการเรียนรู้และจิตสำนึก ดังนั้นควรจะอย่างไรก็ขอให้พิจารณา ปฏิรูปการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งแต่น่าเสียดายที่แผนการปฏิรูปการศึกษาไม่ได้มองประเด็นที่จะให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ที่จะรู้จักตนเอง ได้มองการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ความเป็นอิสระในทางวิชาการความรู้เท่าที่ควร

ประเด็นที่สอง ทิศทางของประเทศไทยนั้น ผมคิดว่า เป็นทิศทางที่เราจะนำเอาสิ่งซึ่งภาษาเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ” (Comparative advantage) มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่พัฒนาไปในทิศทางที่ยึดอยู่กับหลักของข้อเสียเปรียบเชิงเปรียบเทียบ ในขณะนี้เราพูดกันมากมายถึงเรื่องอุตสาหกรรม การส่งออก เทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เราต้องพึ่งพาทายนอกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เทคโนโลยี หรือตลาด ทั้งสามสิ่งนี้เราต้องพึ่งพาทายนอกมาโดยตลอด ในทาง

ตรงกันข้าม ถ้าหากเรามองเข้ามาเห็นฐานสังคมไทยในแง่ที่เป็น
สังคมฐานทรัพยากรแล้ว เราก็จะสามารถที่จะนำเอาศักยภาพ
เหล่านี้ นำต้นทุนทางคุณค่ามนุษย์ ธรรมชาติและวัฒนธรรม มา
ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เรียกว่า สังคมฐานทรัพยากร
เขตร้อน จะมีองค์ประกอบ 3 ประการที่สำคัญ คือ มนุษย์ ภูมิ
ปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ/ความหลากหลายทางชีวภาพ

ทั้ง 3 องค์ประกอบที่ว่าจะต้องนำมาเป็นต้นทุน นอก
เหนือจากการแปลงสินทรัพย์อย่างที่ Hernando De Soto พูดถึง
แต่ผมว่าถ้าเรารู้จักตนเองมากๆ แล้ว เราจะเห็นศักยภาพมาก
มายของความเป็นสังคมฐานทรัพยากรเขตร้อน เราจะต้องใช้ข้อ
ได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลก เราไม่หัน
หลังให้กับเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลก แต่เราน่าจะมองถึงขีดความ
สามารถ ศักยภาพที่จะเข้าไปแข่งขันบนพื้นฐานของความได้
เปรียบเชิงเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้นตรงนี้ถ้าทำแล้วไม่ต้องไปขอ
สิทธิพิเศษทางการค้า (GSP) จากต่างชาติ เพราะผมคิดว่า
ประเทศไทยสามารถแข่งในเวทีโลกได้ ทั้งเรื่องอาหาร ยา และ
ธุรกิจขนาดย่อม ตรงนี้เป็นประเด็นที่ผมอยากจะเรียนให้ทราบ
และผมก็ได้กล่าวถึงรัฐธรรมนูญแล้ว ผมจึงอยากให้ท่านให้ความ
สนใจรัฐธรรมนูญทั้ง 3 มาตรา ที่ผมได้พูดถึง สิ่งนี้เป็นต้นทุน

สำคัญที่เราจะแปลงให้เป็นความมั่งคั่งได้ในที่สุด นี่คือประเด็นที่สอง

ประเด็นที่สาม ทิศทางของประเทศไทย คือเรื่อง “สิทธิชุมชน” โปรดอย่างมองสิทธิชุมชนในเชิง Passive ที่ว่าเพียงให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน หรือเพียงแต่อนุรักษ์ให้ยั่งยืนไปถึงลูกหลานเท่านั้น แต่ความจริงแล้วสิทธิชุมชนจะเป็นทุนสำคัญที่ Hernando De Soto ไม่ได้พูดถึง แต่ผมว่านักวิชาการไทยน่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ผมคิดว่าเรื่องสิทธิชุมชนนั้นเป็นเรื่องที่ต้องพยายามพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น ซึ่งในขณะนี้ สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) เองก็พูดถึงอยู่บ่อยๆ ถึงความเข้มแข็งของชุมชน แต่ก็ยังเดินไม่ชัดเจนว่าเราจะสร้างอย่างไร

ผมอยากจะพูดเพิ่มเติมด้วยว่านอกจากจะเป็นการสร้าง ความเข้มแข็ง สร้างอัตลักษณ์ สร้างเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นต้นทุนสำคัญที่จะแปลงสิทธิชุมชนให้เป็นต้นทุนสำคัญที่จะพัฒนาความมั่งคั่งของประเทศแล้ว ผมยังคิดว่า สิทธิชุมชนยังจะเป็นอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนาสิ่งที่เรียกว่า “รัฐชาติ” ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในสมัย ร.5 นั้นเราได้มีกระบวนการสร้างรัฐชาติในรูปแบบของการรวมศูนย์อำนาจ แต่สมัยนี้มาถึงจุดที่ต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงให้การรับความชอบธรรมของสิทธิชุมชน

เพื่อให้ชุมชนนั้นเป็นพลังของชาติ ผมคิดว่าสิ่งนี้จะเป็นการปฏิรูปอีกก้าวหนึ่งของกระบวนการสร้างชาติของประเทศไทย

ประเด็นที่สี่ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ถ้าเราสามารถพัฒนาศักยภาพของเรา และสามารถที่จะเผชิญกับเวทีโลกาภิวัตน์ ซึ่งอาจจะเป็นเวทีที่จะสร้างความหลากหลายในกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่เป็นกระแส Monoculture ไม่ใช่เป็นกระแสของอำนาจนิยม ไม่ใช่เป็นกระแสของเผด็จการอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นประเด็นที่ผมคิดว่าเศรษฐกิจการเมืองไทยจะมีส่วนเอื้อเป็นอย่างมากต่อการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระดับโลกด้วย

นักเขียนชาวออสเตรเลียได้เขียนมาไม่ต่ำกว่า 15 ปีมาแล้วว่า ยุคของอดัม สมิธกำลังใกล้จะจบสิ้นลงแล้ว หมายถึงยุคของโลกาภิวัตน์แบบศูนย์อำนาจที่เป็นอยู่ แต่ยุคใหม่ที่เกิดขึ้นเขาใช้คำว่า “Multi-tier Economy” ซึ่งหมายความว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลกจากระบบรวมศูนย์อำนาจไปสู่เศรษฐกิจโลกที่มีความแตกต่างหลากหลายระดับ นี่คือการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีความสำคัญ ผมคิดว่าในขณะนี้เรื่องชุมชน ก็เป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงกระแสที่จะเป็นไป ดังที่นักเขียนชาวออสเตรเลียได้เคยเขียนเอาไว้

ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดมีนัยความหมายต่อสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างไร ผมได้เรียนในตอนต้นแล้วว่า คำว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเราจะต้องมองอย่าง Proactive ไม่ใช่มองอย่าง Passive ซึ่งผมคิดว่ามีความหมายมากกว่านั้น ผมคิดว่านัยความหมายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเชิง Proactive จะมีความหมายอย่างน้อย 5 ประการ คือ

(1) จะเป็นการพัฒนาในเชิงกระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคม ผมแปลงคำนี้มาจากคำว่า “Social transformation” หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกถูกกดดันให้เข้าสู่ “Growth-oriented development” หรือกระแสการพัฒนาเพื่อการเติบโต และก็เป็นกระแสที่สร้างความสูญเสียมากมาย เช่น คนยากจนเกิดขึ้น ความแตกต่างของรายได้ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ฯลฯ ในสมัยนี้ในแวดวงวิชาการทั่วโลก โดยเฉพาะจาก UNESCO กำลังเริ่มพูดกันแล้วว่าการพัฒนาในอนาคตไม่ควรที่จะต้องเป็น Growth-oriented development แต่จะเป็นการพัฒนาแบบ Social transformation หมายความว่า เป็นการพัฒนาที่เป็นเปลี่ยนแปลงจากฐานรากของสังคม คือให้สังคมได้พัฒนาเติบโตตามศักยภาพ ดังที่ได้พูดถึงธรรมชาติและคุณค่าของมนุษย์ในตอนต้น ซึ่งจะเติบโตจากฐานราก นี่คือการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ถ้าเราไม่เปลี่ยนฐานตรงนี้

แล้วปล่อยให้มหาอำนาจพูดเอาๆ แล้วเราก็นั่งเข้ามาเรื่อยไป ผมคิดว่าการพัฒนาไม่มีทางที่จะยั่งยืนได้ ไม่ว่าจะพูดถึงการขาดความยากจนหรืออะไรก็ตาม ก็จะไม่ยั่งยืนทั้งสิ้น ถ้าไม่เปลี่ยนฐานรากตรงนี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากฐานราก จะทำให้ภาคประชาสังคมเป็นส่วนที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ภาคประชาสังคมไม่ใช่เป็น Stakeholders โดยตรงก็จริง แต่โดยที่ฐานสังคมชนบทได้ถูกบั่นทอนทำลายมามากมายในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ภาคประชาสังคมจึงเป็นภาคที่จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ศักยภาพ ไม่ใช่เข้าไปแทนที่ภาคชุมชน ภาคชนบทเอง แต่เป็นตัวที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ก้าวหน้า

(2) การพัฒนานับพื้นฐานของข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบและบนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เป็นอิสระ ไม่ใช่เป็นองค์ความรู้ที่จำนนต่อการหยิบยื่นจากภายนอก ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูประบบอุดมศึกษา มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในขณะนี้เราพูดกันแต่เพียงว่าให้มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ แต่จะออกนอกระบบไปทำไมก็ยังไม่ทราบ รู้แต่เพียงว่า ไอเอ็มเอฟ (International Monetary Fund) ต้องการอย่างนั้น นี่คือการแสวงหาการจำนนมาโดยตลอด และ

บุคลากรตลอดจนอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ก็ไม่เคยตั้งคำถามว่า เราจะเอากันอย่างไร นอกจากเพียงการประท้วงเรียกร้องในเรื่องของสวัสดิการ ไม่มีอะไรมากกว่านั้น นี่คือการเดินที่อยากจะทำให้เห็น

(3) การพัฒนาไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายและเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน นี่คือการอย่างที่นักเขียนชาวออสเตรเลียได้เขียนไว้เมื่อ 15 ปีก่อน ไม่ว่าจะเป็น Multi-tier economy หรือ Global economy เศรษฐกิจชุมชนจะเป็นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ผมขอหมายเหตุว่าสิ่งที่พูดตรงนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น ในขณะนี้ปรากฏการณ์ทั่วโลกได้เกิดกระแสความตื่นตัว การเคลื่อนไหวของชุมชนต่างๆ ทั่วโลกด้วยเหตุผลและข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันออกไป

(4) การพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพของสังคมฐานทรัพยากรเขตร้อน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะประเทศไทยประเทศเดียว แต่ประเทศไทยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทั้งภูมิภาคเป็นเขตทรัพยากรป่าเขตร้อนทั้งสิ้น ผมไปไหนก็ชวน ลาว เขมร พม่า มาร่วมกันรักษาป่าเขตร้อน ตรงจุดนี้มีนัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ผมขอฝากกระทรวงการต่างประเทศด้วย ผมคิดว่าท่าทีต่อประเทศเพื่อนบ้านจะต้องเปลี่ยนแปลงไป และจะเปลี่ยนไม่ได้ ถ้าเราไม่สามารถจะมองถึงชะตากรรมร่วม

กันที่เราอยู่บนฐานทรัพยากรเขตร้อนด้วยกัน การที่ป่าเขตร้อน และภูมิปัญญาในเขตร้อนสูญหายไป เท่ากับเป็นการสูญเสียของ ประเทศไทยด้วย เพราะฉะนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องมอง ในระดับภูมิภาคอย่างน้อยที่สุดคือ ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ อันนี้ ผมคิดว่ามีนัยสำคัญต่อมิติของนโยบายต่างประเทศด้วย

(5) การพัฒนาโดยเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์ จาก โลกาภิวัตน์ที่รวมศูนย์อำนาจหรือโลกาภิวัตน์อำนาจนิยมหรือ Monoculture มาเป็นโลกาภิวัตน์ที่มีการเรียนรู้และพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน แต่ประเทศไทยประเทศเดียวทำไม่ได้ จะต้องร่วมกัน ทำในระดับภูมิภาคเป็นเครือข่ายภูมิภาค เช่น เอเชีย ลาตินอเมริกา อันนี้มีนัยสำคัญมากต่อนโยบายต่างประเทศของไทย

สุดท้าย หลังจากเกิดเหตุการณ์ของข้อตกลงไทย-สหรัฐอเมริกา เรื่องกองทุนวิจัยป่าเขตร้อน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน กับคณะเพื่อนๆ นักวิชาการก็ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย เราพยายามที่จะคิด ว่าการที่เราดูข้อตกลงนั้นคงไม่เพียงพอ เราคงจะต้องทำงานใน เชิง Proactive ขึ้น ซึ่งในขณะนี้ได้มีกลุ่มคณะบุคคลกำลังริเริ่มก่อ ตั้งโครงการชื่อว่า **“โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐาน ทรัพยากร”** ซึ่งจะรวมถึงป่า ดิน น้ำ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ พลัง งาน และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งซึ่งมีความเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงอยากเรียนทุก

ท่านว่าการริเริ่มครั้งนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว และต้องการให้สังคมไทยทั้งสังคมลงทุนในงานวิจัยป่าเขตร้อน ซึ่งน่าจะต้องเป็นภาระหน้าที่ของทั้งสังคม ประชาชนจะต้องได้รับทราบตรงนี้ ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของฐานต้นทุนของเรา ในฐานะที่เป็นฐานทรัพยากรป่าเขตร้อน และสิ่งที่สำคัญคือว่า อยากให้โครงการนี้เป็นโครงการที่มีการศึกษาวิจัยเพื่อประสานเชื่อมโยงทั้งสามภาคด้วยกัน คือ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามาร่วมในการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างสิ่งที่ผมเรียกว่า ต้นทุนคุณค่ามนุษย์ ธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนต่อการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของเราต่อไปในอนาคต

ฐานทรัพยากร (Tropical Resources Base)

เป็นถ้อยคำที่ใช้แสดงถึงความสำคัญเชิงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีได้ให้ความสำคัญแยกย่อยไปในรายทรัพยากร หากแต่หมายถึงการรวมกันของทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท รวมทั้งป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรชายฝั่ง แร่ธาตุ พลังงาน น้ำ และทรัพยากรชีวภาพ และยังรวมถึง สภาวะแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น "ฐานทรัพยากร" จึงเป็นถ้อยคำที่สื่อถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่เพียงแต่ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่รวมถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนแสดงถึงความสำคัญเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนและชุมชน